

LA SITUACIÓ MUNDIAL I LES SEUES PERSPECTIVES ¹

Lev Trotski

14 de febrer de 1940

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es – des de: “La situación mundial y sus perspectivas”, en *Escritos*, Tom XI, volum 1, Editorial Pluma, Buenos Aires, 1976, pp. 191-215

Pregunta: Què opina vostè de l'aliança rusogermànica? Havia de concretar-la Stalin? Si és així, què podria haver fet abans per a evitar-la? Rússia, en penetrar en els estats del Bàltic i a Finlàndia, digué que es veia obligada a fer-ho per tal de defensar-se convenientment contra l'agressió. Creu vostè que hi havia alguna probabilitat d'agressió nazi? Creu vostè que hi havia alguna possibilitat d'atac per part de les democràcies capitalistes?

Resposta: La política exterior constitueix l'extensió i el desenvolupament de la política interior. Per tal de comprendre correctament la política exterior del Kremlin cal tenir sempre en compte dos factors: un, la situació de l'URSS en l'entorn capitalista, i un altre, la situació de la burocràcia governant dins de la societat soviètica. La burocràcia defensa l'URSS. Però, primer que res, es defensa a si mateixa dins de l'URSS. La situació interna de la burocràcia és incomparablement més vulnerable que la situació internacional de l'URSS. La burocràcia és implacable amb els seus adversaris desarmats de dins del país. Però és extremadament cautelosa, i a vegades fins i tot covarda, davant dels seus enemics externs molt ben armats. Si el Kremlin gaudís del suport de les masses populars i confiés en la solidesa de l'Exèrcit Roig, podria assumir una posició més independent respecte a ambdós bàndols imperialistes. No obstant, la realitat és una altra. L'aïllament de la burocràcia totalitària dins del seu propi país l'ha llençat en braços de l'imperialisme més proper, el més agressiu i, doncs, el més perillós.

Ja en 1934 Hitler li digué a Rauschnig: “Puc arribar a un acord amb la Rússia soviètica en el moment en què ho desitge”. El mateix Kremlin li havia donat garanties categòriques respecte d'això. L'excap de l'agència de la GPU en l'exterior, el general Krivitski, revelà detalls força interessants sobre les relacions entre Moscou i Berlín. Però, per a qui llegisca curiosament la premsa soviètica, els plans del Kremlin deixaren d'ésser un secret des de 1933. Stalin temia, per sobre de totes les coses, una gran guerra. A fi d'escapar-se'n es transformà en un auxiliar insubstituïble de Hitler. No obstant, seria incorrecte concloure'n que la campanya que durant cinc anys Moscou mena a favor d'un

“front únic de les democràcies” i de la “seguretat col·lectiva” fou simplement una estafa, tal com ho planteja avui el mateix Krivitski, que des dels quaters de la GPU percebia només un aspecte de la política moscovita i no tenia una visió de conjunt. Mentre Hitler desdenyà la seua mà estesa, Stalin es veié obligat a preparar seriosament l'altra alternativa, és a dir l'aliança amb les democràcies imperialistes. La Komintern naturalment no entenia què estava passant; es reduïa simplement als balbucejos “democràtics”, seguint les instruccions.

D'altra banda, Hitler no podia girar-se cap a Moscou mentre necessités la neutralitat amistosa d'Anglaterra. L'espectre del bolxevisme feia falta, sobretot, per tal d'evitar que els conservadors britànics es posaren suspicajos respecte del rearmament d'Alemanya. Baldwin i Chamberlain foren encara més lluny; directament ajudar Hitler a formar la Gran Alemanya, que ha esdevingut una poderosa base centreeuropea per a l'agressió mundial.

Hi hagué una raó fonamental del gir de Hitler vers Moscou a mitjan any passat. Ja havia rebut tot el possible de Gran Bretanya. No es podia esperar que Chamberlain li garantís a Hitler Egipte i l'Índia, a més de Txecoslovàquia. L'expansió ulterior de l'imperialisme alemany només podia estar dirigida contra la mateixa Anglaterra. La qüestió polonesa passà a ésser el punt determinant. Itàlia es féu cautelosament a una banda. El comte Ciano explicà al desembre de 1939 que l'aliança militar italogermànica, signada deu mesos abans, excloïa l'entrada dels aliats totalitaris en una guerra durant els tres anys següents. No obstant, Alemanya, pressionada per la força del seu propi armament, no podia esperar. Hitler assegurà al seu cosí anglosaxó que l'annexió de Polònia era part del seu avanç cap a l'est, i només cap a l'est. Però els seus adversaris conservadors es cansaren que els fes trampa. La guerra esdevingué inevitable. Sota aquestes condicions, Hitler no tenia opció; es jugà el seu últim triomf, l'aliança amb Moscou. Stalin n'obtingué, finalment, l'encaixada amb què havia somiat incessantment durant sis anys.

Sovint es llegeix en la premsa democràtica que Stalin, amb la seua aliança amb Hitler, ha cercat deliberadament provocar una guerra mundial; és absurd. La burocràcia soviètica tem més que qualsevol classe dominant del món una gran guerra; té poc que hi guanyar i tot que hi perdre. Comptar amb la revolució mundial? Però, inclús si l'oligarquia completament conservadora del Kremlin lluités per la revolució, sap ben bé que la guerra no comença amb la revolució sinó que acaba amb ella, i que la burocràcia de Moscou s'afenosarà en un abisme abans que arribe la revolució als països capitalistes.

En les negociacions de Moscou de l'any passat, els delegats de Gran Bretanya i França exerciren un rol força lamentable. “Veuen aquests cavallers? (preguntaren els agents alemanys als governants del Kremlin). Si ens dividim Polònia entre nosaltres ells no mouran ni el seu dit menut.” Mentre signava l'acord, Stalin, donada la seua limitació política, podia creure's que no hi hauria una guerra gran. En tot cas, comprà la possibilitat d'escapar durant el període següent a la necessitat de veure's involucrat en una guerra. I ningú sap què hi ha

darrere del “període següent”. Les invasions a Polònia i els països bàltics foren la conseqüència inevitable de l’aliança amb Alemanya. Seria infantil pensar que la col·laboració entre Stalin i Hitler es basa en la confiança mútua; aquests cavallers s’entenen massa bé. Durant les negociacions de Moscou de l’estiu passat el perill alemany podia i havia de semblar molt real i també força immediat. Inlluït per Ribbentrop, segons digué hom, el Kremlin suposà que Anglaterra i França no donarien un pas contra el fet consumat de la submissió de Polònia i que, en conseqüència, Hitler tindria les mans lliures per a la seua ulterior expansió vers l’est. Sota aquestes condicions quedà consumada l’aliança amb Alemanya amb les garanties materials que el seu aliat li donà a Rússia. És probable que també en aquest terreny la iniciativa l’haja portat el soci dinàmic, és a dir, Hitler, el qual li ha d’haver proposat al cautelós i contemporitzador Stalin que prengués les garanties necessàries mitjançant la força de les armes. Naturalment, l’ocupació de Polònia oriental i la instauració de bases militars en el Bàltic no constituïran obstacles absoluts per a l’ofensiva alemanya; ho testifica l’experiència de l’última guerra (1914-1918). No obstant, el fet que la frontera s’haja corregut cap a l’Oest i el control sobre la costa oriental del Bàltic representen avantatges estratègics indubtables. Així, en la seua aliança amb Hitler i per iniciativa d’aquest, Stalin ha decidit prendre “garanties” contra Hitler. No menys importants foren les consideracions que li inspirà la seua política interna.

Després de cinc anys d’agitació ininterrompuda contra el feixisme, després de l’eliminació de la Vella Guàrdia bolxevic i de l’estat major general per la seua suposada aliança amb els nazis, l’inesperat acord amb Hitler resultà molt impopular en el país. Calia justificar-lo amb èxits immediats i brillants. L’annexió d’Ucraïna occidental i la Rússia Blanca i la conquesta pacífica de posicions estratègiques en els estats del Bàltic tenien l’objectiu de demostrar a la població com de sàvia és la política exterior del “pare de les nacions”. Finlàndia ha contrariat, en part, aquests plans.

Pregunta: Creu vostè, com excap de l’Exèrcit Roig, que era necessari que els soviets entraren en els estats del Bàltic, Finlàndia i Polònia per a defensar-se millor contra l’agressió? Creu vostè justificat que un estat socialista estenga a un altre el socialisme per la força de les armes?

Resposta: No es pot dubtar que el control de les bases militars que estan sobre la costa del Bàltic constitueix un avantatge estratègic. Però açò per si sol no pot determinar la invasió d’un estat veí. La defensa d’un estat obrer aïllat depèn molt més del suport de les masses treballadores de tot el món que de dos o tres punts estratègics secundaris. Ho demostra incontrovertiblement la història de la intervenció estrangera en la nostra guerra civil des de 1918-1920.

Robespierre Deia que al poble no li agraden els missioners amb baionetes. Naturalment, açò no exclou el dret i l’obligació de donar ajuda militar des de

l'exterior als pobles que es rebel·len contra l'opressió. Per exemple, quan en 1919 l'Entente estrangulà la revolució hongaresa, nosaltres, per descomptat, teníem dret a ajudar militarment Hongria. Les masses treballadores del món haurien entès i justificat aquesta intervenció. Malauradament érem massa dèbils... En l'actualitat el Kremlin és molt més fort des del punt de vista militar. No obstant, ja no compta amb la confiança de les masses de dins ni de fora del país.

Si hi hagués democràcia soviètica a l'URSS, si el progrés tecnològic fos paral·lel al de la igualtat socialista, si la burocràcia es desplaçés donant pas al govern de les masses, Moscou representaria, especialment per als seus veïns més propers, una força d'atracció tremenda. Llavors la catàstrofe mundial actual decantaria, inevitablement, les masses de Polònia (no sols als ucraïnesos sinó també als polonesos i jueus) i les dels estats de la frontera del Bàltic cap a la unificació amb l'URSS.

Actualment, si és que hi ha aquest important requisit de la intervenció revolucionària, es dóna en un grau mínim. L'estrangulació dels pobles de l'URSS, en particular de les minories nacionals, amb mètodes policials, ha allunyat de Moscou la major part de les masses treballadores dels països veïns. Els pobles no veuen la invasió de l'Exèrcit Roig com un alliberament sinó com un acte de violència, cosa que, en conseqüència, els permet a les potències imperialistes mobilitzar l'opinió pública contra l'URSS. Per això, en última instància, li portarà a l'URSS més perjudicis que avantatges.

Pregunta: Quina és la seua opinió sobre la campanya de Finlàndia des del punt de vista militar, en allò tocant l'estratègia, l'equipament, la direcció militar i política, el manteniment de les comunicacions i l'entrenament general de les tropes roges? Quin és el resultat més probable de la campanya de Finlàndia?

Resposta: Pel que puc jutjar, el pla estratègic, considerat en abstracte, era prou correcte, però es subestimà la capacitat de resistència de Finlàndia i s'ignoraren detalls com és ara l'hivern finlandès, el transport, l'aprovisionament i les condicions sanitàries. En els seus versos satírics sobre la campanya de Crimea de 1855 el jove oficial Lleó Tolstoi Deia:

“Molt fàcil en el paper,
però s'han oblidat dels torrents.
I hem de caminar damunt d'ells.”

L'estat major general de Stalin, decapitat i desmoralitzat, repeteix textualment als estratèges de Nicolau I.

El 15 de novembre li escrigué al director d'un dels setmanaris nord-americans més llegits: “Durant el proper període Stalin continuarà essent el satèl·lit de Hitler. El pròxim hivern probablement no es mourà. Amb Finlàndia arribarà a

un acord”. Els fets han demostrat que el meu pronòstic era incorrecte en l’últim punt. Allò que provocà el meu error fou atribuir-li al Kremlin més sentit comú polític i militar del que demostrà tenir en realitat. La resistència finlandesa, és cert, féu perillar el prestigi del Kremlin no sols en Estoniana, Letònia i Lituània sinó també als Balcans i Japó. Després d’haver dit “A”, Stalin es veié obligat a dir “B”. Però fins i tot des de la perspectiva dels seus objectius i mètodes, no havia d’atacar Finlàndia immediatament. Una política més pacient mai podria haver compromès tant el Kremlin com les seues vergonyoses derrotes en el transcurs d’aqueixes onze setmanes.

Moscou revela ara que ningú espera una victòria ràpida i fa referència a la rosada blanca i els torbs. Sorprenent argument! Si bé Stalin i Voroshilov són incapaços de llegir mapes militars, sí que poden, suposem, llegir el calendari; el clima finlandès no era un secret per a ells. Stalin és capaç d’utilitzar enèrgicament una situació que ha madurat sense la seua participació activa quan els avantatges són inqüestionables i el risc mínim. És un home d’aparell. La guerra i la revolució no constitueixen el seu element. Quan cal utilitzar previsió i iniciativa, Stalin només assoleix la derrota. Fou el que succeí en Xina, Alemanya i Espanya; també és el cas de Finlàndia.

Allò que és decisiu no és el clima físic de Finlàndia sinó el clima polític de l’URSS. En el *Butlletí* rus editat per mi, publicuí al setembre de 1938 un article en què analitzava les causes de l’afebliment i descomposició de l’Exèrcit Roig. Aclareix prou, segons la meua opinió, tant les tares actuals de l’Exèrcit Roig, com les creixents dificultats per què travessa la indústria. Totes les contradiccions i defectes del règim sempre s’expressen de manera concentrada en l’exèrcit. L’enemistat entre les masses treballadores i la burocràcia el corroeix des de dins. L’exèrcit necessita tant com l’economia la independència personal, la llibertat d’investigació i de crítica. En compte d’això, es posa als oficials de l’Exèrcit Roig davall el control de la policia política, personificada en els oficials trepes. S’extermina els comandants independents i talentosos, els altres viuen sotmesos a un temor constant. En un organisme artificial com l’exèrcit, en què és ineludible la precisió dels drets i deures, ningú sap en realitat què està permès i què és tabú. Els lladres i els estafadors s’oculten darrere d’un front patriòtic de denúncies. Les persones honestes es descoratgen. L’alcoholisme s’estén cada vegada més. En l’aprovisionament militar regna el caos.

Una cosa és desfilars en la Plaça Roja i una altra força distinta és anar a la guerra. El projectat “passeig militar” a Finlàndia esdevingué un despietat mostrari de tots els aspectes del règim totalitari. Descobrí la fallida de la burocràcia i la incapacitat del comandament superior, designat més pel seu servilisme que pel seu talent i coneixements. A més a més, la guerra revelà una extremada desproporció en les distintes branques de l’economia soviètica, en particular la pèssima situació del transport i distints tipus de pertrets militars, especialment provisions i roba. El Kremlin ha construït, no sense èxit, tancs i

aeroplans, però s'ha oblidat dels articles sanitaris, els guants i les bótes. La burocràcia ha oblidat completament l'home que maneja totes les màquines. El problema de si es combat en defensa "pròpia" davant d'una invasió estrangera o a l'ofensiva contra un altre país és d'immensa importància, a vegades decisiva, en allò que fa a l'estat d'ànim de l'exèrcit i la nació. Per a una guerra revolucionària ofensiva són necessaris un entusiasme genuí, una gran confiança en la direcció, soldats molt hàbils. Res d'açò es veié en la guerra que encarà Stalin sense preparació tècnica i moral. La relació de forces determina per endavant el resultat final de la lluita. Els cinc-cents mil soldats de l'Exèrcit Roig estrangularen finalment l'exèrcit finlandès si la guerra sovièticofinesa no es resol en les pròximes setmanes en una guerra europea general, o si Stalin no es veu arrossegat a una solució de compromís. És a dir, a retirar-se per temor a una intervenció anglesa, francesa o sueca. És possible que la situació militar es resolga encara abans que es publiquen aquestes línies en la premsa. En el primer cas, el Kremlin, com ja ocorregué amb els seus efímers èxits al començament de desembre, tractarà de complementar l'agressió militar amb una guerra civil dins de Finlàndia. Per tal d'incorporar Finlàndia a l'URSS (i aqueix és ara l'objectiu evident del Kremlin) cal sovièticitzar-la, és a dir, expropiar la capa superior de grans terratinents i capitalistes. És impossible portar a terme aqueixa revolució en les relacions de propietat sense una guerra civil. El Kremlin farà tot allò que puga per atreure's als obrers industrials finlandesos i als estrats més baixos dels camperols. Una vegada que l'oligarquia de Moscou es veja obligada a jugar amb el foc de la guerra i la revolució, tractarà almenys de escalfar-se les mans. Indubtablement assolirà alguns èxits en aquest sentit.

Però des de ja podem assegurar una cosa: cap èxit futur podrà esborrar de la consciència del món el que succeí fins ara. L'aventura finlandesa ja provocà una revaluació radical del pes real de l'Exèrcit Roig, que havia estat extraordinàriament idealitzat per alguns periodistes estrangers devots (suposem que desinteressadament) del Kremlin. Les derrotes militars del Kremlin proporcionaran un seriós argument a tots els partidaris de la croada contra l'URSS. Indubtablement augmentarà la gosadia de Japó, la qual cosa pot crear dificultats per a aconseguir un acord sovièticojaponès, que és realment un dels principals objectius del Kremlin. Des de ja es pot afirmar que si el període anterior es caracteritzà per l'exageració de la capacitat ofensiva de l'Exèrcit Roig, el que comença ara es distingirà per la subestimació de la seua força defensiva.

És possible preveure també altres conseqüències de la guerra sovièticofinesa. Allò que determinà la monstruosa centralització, de cap a peus, del comerç i la indústria, igual que la col·lectivització compulsiva de l'agricultura, no foren les necessitats del socialisme sinó l'afany de la burocràcia de tenir tot, sense excepció, en les seues mans. Les nevades finlandeses foren un cruel càstig per aquesta violència repugnant i de cap manera necessària contra l'economia i l'home, que es revelà clarament en els judicis de Moscou per "sabotatge". És

possible, en conseqüència, que per la influència de les derrotes militars es veja obligada a retrocedir en el pla econòmic. Hom pot suposar que es restablirà una espècie de NEP, és a dir d'economia de mercat controlada a un nivell econòmic nou, superior. Si la burocràcia se salvarà o no apel·lant a aquestes mesures és una altra qüestió.

Pregunta: Què seria el més intel·ligent que podria fer avui Stalin a Romania, tenint en compte les possibles derivacions polítiques, socials i militars?

Resposta: Crec que el Kremlin, especialment després de l'experiència finesa, considerarà que en el proper període el més "intel·ligent" serà no tocar Romania. Stalin pot anar contra els Balcans només amb acord de Hitler, només per a ajudar Hitler (almenys mentre aquest no es debilita, i aquesta perspectiva per ara és llunyana). En aquest moment Hitler necessita pau en els Balcans per a aconseguir matèries primeres i mantenir la seua ambigua amistat amb Itàlia.

Tant des del punt de vista militar com del polític. Romania és una nova edició de Polònia, si no pitjor La mateixa opressió semifeudal dels camperols, la mateixa cínica persecució a les minories nacionals, la mateixa barreja d'estupidesa, impertinència i covardia en la capa governant personificada pel rei. No obstant, si per iniciativa de la nova *entente* Hitler i Stalin es veuen obligats a trencar la inestable pau dels Balcans, l'Exèrcit Roig entrarà a Romania amb les seues consignes de revolució agrària i probablement amb major èxit que a Finlàndia.

Pregunta: Donats els esdeveniments actuals, què pot o ha de fer Stalin en els Balcans en general? A Pèrsia? En Afganistan?

Resposta: Les forces armades soviètiques han de preparar-se per a defensar una vasta zona amb mitjans de comunicació insuficients. La situació mundial planteja la necessitat de no dispersar l'exèrcit en aventures aïllades sinó de mantenir-lo fortament concentrat. Però si Gran Bretanya i França (amb quelcom d'ajuda d'Alemanya) consideren necessari declarar la guerra a la Unió Soviètica la situació canviarà radicalment. En aqueix cas no està exclòs que la cavalleria soviètica pugui intentar envair Índia a través d'Afganistan; tècnicament l'objectiu no és irrealitzable. Pot ésser que la història destine a Budeni, l'exsergent major de l'exèrcit tsarista, a entrar a l'Índia, genet d'un blanc cavall, exercint el rol d'"alliberador". Però siga com siga aquesta perspectiva és força llunyana.

Pregunta: Tenint en compte la vastitud de Rússia, les seues nombroses fronteres i els seus enemics actuals i potencials, quin és el seu futur immediat?

Resposta: La invasió a Finlàndia provoca indubtablement la condemna silenciosa de la major part de la població de l'URSS. No obstant, al mateix temps la minoria comprèn i la majoria sent que darrere de la qüestió fina, com darrere dels errors i crims del Kremlin, queda en peu el problema de l'existència de l'URSS. La seua derrota en la guerra mundial no sols significaria l'aixafament de la burocràcia totalitària sinó també de l'economia estatal planificada; convertiria el país en un botí colonial dels estats imperialistes. Són els mateixos pobles de l'URSS els que han d'aixafar l'odiada burocràcia; no poden delegar aquesta tasca en Hitler ni en Chamberlain. La qüestió està en si, com a resultat de la guerra actual, tota l'economia mundial es reconstruirà planificadament, o si el primer intent d'aquesta reconstrucció serà aixafat en una convulsió sanguinària i l'imperialisme aconseguirà un nou respir fins a la tercera guerra mundial, la que pot arribar a ésser la tomba de la civilització.

Pregunta: Generalment s'acredita a la Unió Soviètica haver-se defensat amb força i haver derrotat efectivament els japonesos en Changkufeng, en l'estiu de 1938. Creu vostè que fou una prova del poder de l'exèrcit soviètic i, en aquest cas, què determinà Hitler a allunyar els seus ulls d'Ucraïna?

Resposta: L'Exèrcit Roig, com ja he dit, és incomparablement més fort en la defensa que en l'ofensiva. A més a més, les masses populars, especialment en l'Orient Llunyà, comprenen molt bé què significaria per a elles la dominació japonesa. No obstant, seria incorrecte sobreestimar, seguint el Kremlin i els corresponsals estrangers que el recolzen, la importància de la batalla de Changkufeng.

Fa diversos anys mencioní diverses vegades que l'exèrcit japonès és l'exèrcit d'un règim en descomposició. Moltes de les seues característiques recorden l'exèrcit tsarista en vigílies de la revolució. Els governs conservadors i els estats majors sobrevaloren l'exèrcit i l'armada del Mikado, de la mateixa manera en què ho feien amb l'exèrcit i l'armada del tsar. Els japonesos poden assolir triomfs només contra l'endarrerida i semidesarmada Xina. No suportaran una guerra llarga contra un adversari seriós. Per tant, l'èxit de l'Exèrcit Roig prop de Changkufeng té una importància limitada. No crec que aquest episodi haja influït res en els plans estratègics de Hitler. Factors molt més concrets i poderosos han decidit el seu apropament a Moscou.

Pregunta: Què pensa vostè de les bases del Partit Comunista de la Unió Soviètica? Vostè diu que la direcció del partit no segueix els lineaments del marxisme-leninisme. Creu vostè que si la direcció fos remoguda el partit procediria a la socialització de Rússia, i fins a quin punt Rússia ja ha estat socialitzada? És possible que el poble rus canvie la seua direcció sense emprar la violència? Si hi hagués un canvi de direcció, Rússia no resultaria més

vulnerable als atacs de les altres potències? El poble no correria el risc de perdre les seues conquestes?

Resposta: Fa molt de temps que les nostres diferències amb la direcció de l'anomenat Partit Comunista de l'URSS deixaren d'ésser teòriques. Ara l'eix no el constitueix la línia "marxista-leninista". Acusem la camarilla governant d'haver-se transformat en una nova aristocràcia que oprimeix i roba les masses. La burocràcia ens respon acusant-nos d'agents de Hitler (ahir) i de Chamberlain i Wall Street (avui). Tot açò s'assembla molt poc a una discussió teòrica entre marxistes.

És hora que la gent seriosa es lleve els monocles que els "amics de l'URSS" professionals posen sobre els nassos de l'opinió pública radicalitzada. És hora de comprendre que l'actual oligarquia soviètica no té res en comú amb el vell Partit Bolxevic, que era un partit dels oprimits. La degeneració del partit governant, complementada amb sagnants porgues, ha estat el resultat de l'endarreriment del país i l'aïllament de la revolució. És cert que el cataclisme social ha portat aparellats importants èxits econòmics. No obstant, la productivitat del treball en l'URSS és cinc, vuit i deu vegades més baixa que en els Estats Units. La immensa burocràcia es menja la part del lleó de la modesta renda nacional. El que queda ho consumeixen les forces armades. Com abans, el poble ha de lluitar per un tros de pa. La burocràcia compleix el rol de distribuïdor de les mercaderies i es guarda per a ella els mossos selectes. La capa superior de la burocràcia té aproximadament el mateix nivell de vida que els burgesos rics dels Estats Units i altres països capitalistes. Hi ha entre dotze i quinze milions de privilegiats; són el "poble" que organitza les desfilades, manifestacions i ovacions que produeixen tan enorme impressió en els turistes liberals i radicalitzats. Però a banda d'aquest *pays legal*, com es deia a França en una època, hi ha cent seixanta milions de persones profundament insatisfetes. Quines evidències n'hi ha? Si la burocràcia gaudís de la confiança del poble, procuraria almenys mantenir la seua pròpia constitució; en realitat, l'aixafa. L'antagonisme entre la burocràcia i el poble es mesura per la creixent rigidesa del govern totalitari. Ningú pot dir amb certesa (ni tan sols ells mateixos) què pretenen amb els dos milions de comunistes que foren silenciats pel Kremlin amb major brutalitat encara que la resta de la població. No caben dubtes, no obstant, que la immensa majoria dels comunistes i de la població no desitja tornar al capitalisme, particularment ara, quan el capitalisme llença la humanitat a una nova guerra.

La burocràcia serà aixafada només per una nova direcció política, que preservarà la nacionalització dels mitjans de producció i l'economia planificada i establirà basant-se en això una democràcia soviètica de tipus força superior. Aquesta profunda transformació augmentarà enormement l'autoritat de la Unió Soviètica entre les masses treballadores de tot el món i farà pràcticament impossible que els països imperialistes li declaren la guerra.

Pregunta: Si vostè fos el líder de l'estat soviètic. Quina hauria estat la seua política internacional des del moment en què Hitler prengué el poder en Alemanya, sumant-se així el feixisme alemany a l'italià per a constituir un bloc feixista a Europa?

Resposta: Considere aquesta pregunta internament contradictòria. Jo no podria ésser el "líder" de l'actual estat soviètic; Stalin és l'únic adequat per a aqueix paper. No perdí el poder per raons personals o per accident, sinó perquè a l'època revolucionària li succeí una de reaccionària. Després d'esforços prolongats de brindar innumerables víctimes, les masses, cansades i desil·lusionades, es replegaren. L'avantguarda quedà aïllada. Una nova casta privilegiada concentrà el poder a les seues mans i Stalin, que fins aleshores havia exercit un rol secundari, esdevingué el seu líder. La reacció avançà paral·lelament en l'URSS i en el món sencer. En 1923 la burgesia alemanya estrangulà la revolució proletària en curs. El mateix any començà en la Unió Soviètica la campanya contra els anomenats "trotskistes". En 1928 fou aixafada la revolució xinesa. A finals d'aqueix any s'expulsà del partit a la "oposició trotskista". En 1933 Hitler pren el poder i en 1934 realitza la seua porga, en 1935 comencen les tremendes porgues en l'URSS, els judicis contra l'Oposició, la liquidació de la Vella Guàrdia bolxevic i de l'estat major revolucionari d'oficials. Aqueixes són les fites fonamentals que demostren la relació indissoluble entre l'enfortiment de la burocràcia en l'URSS i l'avanç de la reacció mundial. La pressió de l'imperialisme mundial sobre la burocràcia soviètica, la pressió de la burocràcia sobre el poble, la pressió de les masses endarrerides sobre l'avantguarda: heus aquí les causes de la derrota de la fracció revolucionària que jo representava. Per això no puc respondre la pregunta de què hauria fet jo d'haver estat en el lloc de Stalin. No puc estar-hi. Només puc estar en el meu. El meu programa és el de la Quarta Internacional, que únicament podrà prendre el poder en una nova etapa revolucionària. Vull recordar, de passada, que al començament de l'última guerra la Tercera Internacional era incomparablement més dèbil del que és avui la Quarta.

Pregunta: En què creu vostè que desembocarà, políticament, econòmicament, socialment i territorialment, la guerra europea?

Resposta: Per a formular una opinió sobre les possibles conseqüències de la guerra cal respondre primer un interrogant. Serà possible apagar, en un lapse breu, a través d'un compromís, la fúria deslligada, o la guerra continuarà la seua tasca de devastació i destrucció fins a les seues últimes conseqüències? Ni per un minut em faig la il·lusió que els intents pacifistes dels neutrals (incloent-hi la misteriosa missió del senyor Sumner Welles) tindran èxit en un futur més o menys proper. Les contradiccions entre ambdós bàndols són irreconciliables. Per àmplies que puguen ésser les conquestes de Hitler a Europa, no resoldran el

problema del capitalisme alemany; al contrari, només l'agreuaran. A la indústria alemanya s'hi ha agregat l'austriaca, la txeca i la polonesa; totes elles patien l'estretor de les fronteres nacionals i la manca de matèries primeres. A més a més, per a tal de servir els nous territoris serà inevitable mantenir en tensió constant les forces militars. Hitler podrà capitalitzar els seus èxits europeus només estenent-se a escala mundial. Per a fer-ho ha d'aixafar França i Anglaterra. Hitler no pot detenir-se. Per tant, els aliats tampoc poden detenir-se si no desitgen suïcidar-se. Els laments humanitaris i les apel·lacions a la raó no serviran de res. La guerra continuarà fins a esgotar tots els recursos de la civilització o fins que la revolució li trenque el cap.

Pregunta: Com quedaran Europa i el món després de la guerra?

Resposta: Els programes de pau d'ambdós bàndols són, a més de reaccionaris, fantàstics, és a dir irrealitzables. El govern britànic somia que en Alemanya s'establisca una monarquia moderada, amb la restauració dels Habsburg a Àustria-Hongria i un acord entre tots els estats europeus sobre les matèries primeres i els mercats. Londres actuaria millor si es preocupés en trobar el secret d'un acord pacífic amb l'Índia, i amb Irlanda sobre l'Ulster. Mentre, hi ha terrorisme, execucions, resistència activa i passiva, pacificacions sanguinàries. ¿És possible suposar que una Anglaterra triomfant renunciarà als seus drets colonials a favor d'Alemanya? Anglaterra fonamentalment proposa, per al cas que triomfe, una reedició de la Lliga de les Nacions, amb tots els seus vells antagonismes però sense les velles il·lusions.

La situació de França és encara pitjor. La seua importància econòmica està en contradicció evident amb la seua posició en el món i l'extensió del seu imperi colonial. França cerca la sortida a aquesta contradicció en el desmembrament d'Alemanya. Com si fos possible retardar el rellotge de la història fins a l'etapa prèvia a 1870! La unificació de la nació alemanya fou el resultat inevitable del seu desenvolupament capitalista. Per tal de desmembrar l'Alemanya actual caldria destrossar la seua tècnica, les seues fàbriques i exterminar bona part de la població. És més fàcil dir que realitzar.

El programa de llibertat i independència per a les nacions petites proclamat pels aliats sona molt atractiu però manca totalment de contingut. Sota la dominació il·limitada dels interessos imperialistes a escala mundial, la independència dels estats petits i dèbils és tan poc real com la independència de les petites empreses comercials i industrials sota la dominació dels trusts i les corporacions (consultar respecte d'això les estadístiques dels Estats Units). Al mateix temps que França desitja desmembrar Alemanya, aquesta, per contra, vol unificar Europa, naturalment sota la seua bóta. En conseqüència, les colònies dels estats europeus estarien sotmeses al domini alemany. Tal el programa de l'imperialisme més dinàmic i agressiu. L'objectiu de la unificació econòmica d'Europa és en si mateix progressiu. No obstant, tot el problema rau en qui

unificarà, com i per què. Hom no pot creure que les nacions europees acceptaran que les tanquen en els quarters del nacionalsocialisme. La *Pax Germànica* implicaria, inevitablement, una nova sèrie de convulsions sagnants. Aquests són els dos programes de “pau”; d’una banda, la balcanització d’Alemanya i en conseqüència d’Europa: per l’altra, la transformació d’Europa, i després del món sencer, en un quarter totalitari. La guerra actual s’entaula en funció d’aquests dos programes.

Pregunta: Quina és, segons la seua opinió, la sortida? Qui assolirà, com i a través de qui, una pau vertadera?

Resposta: En primer lloc, vull recordar que en la guerra passada, que fou fonamentalment un assaig de l’actual, no sols cap govern concretà el seu programa sinó que ni tan sols sobrevisqueren molt de temps a la signatura del tractat de pau. Tres antigues i sòlides signatures, els Romanov, els Habsburg i els Hohenzollern, amb la seua cohort de dinasties menors, s’enfonsaren en el no-res. Clemenceau i Lloyd George foren agranats del poder. Wilson acabà els seus dies víctima de les seues esperances i il·lusions esvaïdes. Abans de la seua mort, Clemenceau preveïé la pròxima guerra. Lloyd George estava destinat a contemplar amb els seus propis ulls una nova catàstrofe. Cap dels governs actuals sobreviurà a aquesta guerra. Els programes que ara proclamen aviat cauran en l’oblit, igual que els seus autors. L’únic programa que mantindran les classes governants és salvar la pell. El sistema capitalista és un atzucac. Sense una reconstrucció total del sistema europeu a escala europea i mundial la nostra civilització està condemnada. La lluita entre forces cegues i interessos desenfrenats hi ha d’ésser reemplaçada pel domini de la raó, de la planificació, de l’organització conscient.

Per a Europa la unificació econòmica és una qüestió de vida o mort. El compliment d’aquest objectiu no serà tasca, no obstant, dels governs actuals sinó de les masses populars dirigides pel proletariat. Europa es transformarà en els estats socialistes o en el cementiri de l’antiga cultura. Una Europa socialista proclamarà la plena independència de les colònies, establirà relacions econòmiques fraternals amb elles i, pas a pas, sense la menor violència, per mitjà de l’exemple i la col·laboració, les introduirà en una federació socialista mundial. L’URSS alliberada de la seua casta governant s’unirà a la federació europea, que l’ajudarà a assolir un nivell superior. L’economia d’una Europa unificada funcionarà com un tot. El problema de les fronteres entre els estats portarà tan poques dificultats com ara la divisió administrativa dins d’un mateix país. Les fronteres dins de la nova Europa estaran determinades pels idiomes, i la cultura nacional per la lliure decisió de les poblacions implicades. ¿Els semblarà utòpic açò als polítics “realistes”? En l’època dels caníbals deixar de menjar carn humana semblaria quelcom utòpic.

Pregunta: Significa la dictadura del proletariat, necessàriament, la supressió dels drets civils tal com els reconeix la Llei Fonamental dels Estats Units, incloent-hi, per descomptat, la llibertat de paraula, premsa, reunió i religió? Creu vostè que hi ha una zona intermèdia entre el capitalisme, tal com el veiem avui als Estats Units, i el comunisme, tal com el podem imaginar als Estats Units?

Pregunta: Vostè digué que el Kremlin té por de la guerra perquè és probable que a aquesta li seguisca una altra revolució de masses. Pot aclarir-ho?

Resposta: Permeten-me respondre juntes aquestes dues preguntes. ¿S'endinsaran els Estats Units per la senda revolucionària? Quan i com? Per tal d'encarar el tema correctament començaré amb una pregunta preliminar: intervindran els Estats Units en la guerra? En el seu últim discurs profètic, en què hi combinà el llenguatge de Wall Street amb el de l'Apocalipsi, el senyor Hoover predigué que els camps de l'Europa ensanguinada seran recorreguts finalment per dos únics genets triomfants, la fam i la pesta. L'expressident recomanà que els Estats Units reste al marge de la bogeria europea per a, en l'últim moment, posar sobre la balança el seu poder econòmic. Aquesta recomanació no és original. Totes les grans potències encara no involucrades en la guerra preferirien utilitzar els seus recursos disponibles en el moment de la rendició final de comptes. Aqueixa és la política d'Itàlia. També la de la Unió Soviètica, malgrat la guerra amb Finlàndia. Tal és la de Japó, malgrat la guerra no declarada contra Xina. Aqueixa és, de fet, la política actual dels Estats Units, però serà possible mantenir-la molt de temps? Si la guerra es desenvolupa fins al final, si l'exèrcit alemany assoleix triomfs (i ho farà realment), si l'espectre d'una Europa dominada per Alemanya sorgeix com un perill real, el govern dels Estats Units haurà de decidir. O Roman al marge i permet a Hitler assimilar les seues noves conquestes, sumar a la tècnica alemanya les matèries primeres de les colònies conquistades i preparar la dominació d'Alemanya sobre tot el planeta. O intervé en la guerra per a ajudar a tallar-li les ales a l'imperialisme alemany. Jo sóc el menys indicat per a aconsellar els governants actuals; simplement tracte d'analitzar la situació objectiva i extreure'n les conclusions que sorgeixen d'aquesta anàlisi. Crec que davant de l'alternativa assenyalada fins i tot l'excap de l'Administració Nord-americana de Beneficència farà a una banda el seu programa de neutralitat; és impossible ésser amo impunement de la indústria més poderosa, de més dels dos terços de les reserves mundials d'or i de deu milions d'aturats.

Una vegada que els Estats Units, com pense que succeirà, intervinguen en la guerra, possiblement aquest mateix any, hauran de suportar totes les seues conseqüències. La més seriosa és el caràcter explosiu que l'evolució política assumirà en el futur.

Pregunta: Què vol dir amb això?

Resposta: El 10 de febrer, el president Roosevelt parlà en el Congrés de la Joventut Nord-americana aconsellant millorar les institucions existents a poc a poc, any rere any. Aquesta manera de procedir seria indubtablement la millor, la més avantatjosa, la més econòmica... si fos realitzable. Malauradament, les “institucions existents” de tot el món no milloren any rere any sinó que es deterioren. Les institucions democràtiques no es perfeccionen; es descomponen i cedeixen el seu lloc al feixisme. I no es deu a la casualitat o a la lleugeresa de la joventut. Els monopolis capitalistes, després de corroir les classes mitjanes, estan devorant la democràcia. Els monopolis mateixos foren una conseqüència de la propietat privada dels mitjans de producció. La propietat privada, que en un temps fou un factor de progrés, entrà en contradicció amb la tecnologia moderna i ara és causa de crisi, guerres, persecucions nacionals i dictadures reaccionàries. La liquidació de la propietat privada dels mitjans de producció és la tasca històrica central de la nostra època i garantirà el sorgiment d’una societat nova, més harmoniosa. La vida quotidiana ens ensenya que el naixement mai és un procés “gradual” sinó una revolució biològica.

Vostè Pregunta si és possible una organització intermèdia entre el capitalisme i el comunisme. El feixisme alemany i l’italià foren intents d’aquest tipus d’organització. Però en realitat el feixisme ha expressat en la seua forma més bestial les característiques més repulsives del capitalisme. Un altre exemple de sistema intermediari fou el *New Deal*. Tingué èxit aquest experiment? Crec que no: en primer lloc el nombre d’aturats ja té set zeros, les Seixanta Famílies són més poderoses que mai. I, el que és més important, no hi ha la menor esperança que per aquesta via es pugui assolir una millora *orgànica* de la situació. El mercat, la banca, la borsa, els trusts decideixen, i el govern l’única cosa que fa és adaptar-s’hi amb pal·liatius tardans. La història ens ensenya que d’aquesta manera es prepara la revolució. Seria un gran error suposar que la revolució socialista a Europa o Amèrica del Nord seguirà el model de l’endarrerida Rússia. Les tendències fonamentals seran, per descomptat, semblants. Però les formes, els mètodes, el “clima” de la lluita revesteixen característiques pròpies en cada país. Per anticipat es pot establir la llei següent: com més nombrosos siguin els països en què es destruisca el sistema capitalista, més feble serà la resistència que oposen les classes dominants de les altres nacions, menys violent el caràcter que assumiran la revolució socialista i la dictadura del proletariat, més breu el lapse de ressorgiment de la societat sobre la base d’una democràcia nova, més plena, més perfecta i humana. En tot cas, cap revolució pot atemptar tant contra la Carta Fonamental com la guerra imperialista i el feixisme que ella engendrarà. El socialisme no tindria cap valor si no impliqués la inviolabilitat jurídica i la protecció plena de tots els interessos de la personalitat de l’home. La humanitat no toleraria una aberració totalitària a l’estil del Kremlin. El règim polític del Kremlin no constitueix una societat nova, sinó la pitjor caricatura de

l'antiga. Amb el poder de la tecnologia i els mètodes organitzatius dels Estats Units; amb l'alt nivell de vida que l'economia planificada garantiria a tots els seus ciutadans, el règim socialista en el seu país significaria des de la seua instauració el sorgiment de la independència, la iniciativa i la creativitat de l'home

Pregunta: Vostè afirma que avui governa la Unió Soviètica una classe privilegiada. Qui són i en quin sentit són privilegiats? És possible una comparació entre aqueixes persones i altres dels Estats Units?

Resposta: El règim de la democràcia burgesa nasqué d'una sèrie de revolucions; basta recordar la història de França. Algunes d'aquestes revolucions foren socials, és a dir, liquidaren la propietat feudal a favor de la burgesa; altres foren purament polítiques, la qual cosa significa que mentre servaven les formes burgeses de propietat canviaren el sistema de govern. La revolució proletària, almenys en un país endarrerit i aïllat, també és més complicada del que hom podia imaginar *a priori*. La Revolució d'Octubre fou social i política; canvià els fonaments econòmics de la societat i construí un nou sistema estatal. En general i de conjunt la nova base econòmica es manté en l'URSS, tanmateix que deteriorada. El sistema polític, per contra, ha degenerat totalment; la burocràcia totalitària ha aixafat els gèrmens de democràcia soviètica. Sota aquestes condicions, una revolució política que proclame com el seu programa una nova democràcia basant-se en l'economia planificada és històricament inevitable.

Pregunta: Que futur pensa vostè que li espera a Litvinov donat el canvi de política del Kremlin de la seguretat col·lectiva a la cooperació amb Alemanya?

Resposta: Mai considerí el futur del senyor Litvinov. No era una personalitat independent sinó un funcionari del cos diplomàtic intel·ligent i hàbil. ¿Sabia que darrere de la màscara dels discursos sobre "el front únic de les democràcies" es negociava amb Hitler? No n'estic segur, però és força possible. De totes maneres no seria una contradicció amb la fisonomia política de Litvinov. Si el mantindran per a un nou càrrec o si el liquidaran físicament com a boc emissari d'algun dels errors de Stalin és un problema per a Litvinov, però no té cap importància política

Pregunta: Creu probable una aliança dels països capitalistes contra l'URSS?

Resposta: Recentment l'exkàiser Guillem plantejà el seu programa: "Els països en guerra han d'abandonar les operacions i unificar forces per tal d'ajudar Finlàndia. Han de fer un front únic per tal d'agranar el bolxevisme del món i la civilització". Ningú, per descomptat, està obligat a prendre's massa seriosament a l'exkàiser. Però en aquest cas expressa amb lloable franquesa allò que els

altres pensen i preparen. Mussolini no oculta els seus designis respecte d'això. Londres i París estan procurant l'amistat de Mussolini a costa de l'URSS. Washington envia a Roma un ambaixador plenipotenciari. El president dels Estats Units, segons les seues pròpies paraules, no desitja romandre neutral en la guerra sovièticofinesa; defensa Finlàndia i la religió. Sumner Welles té la missió de consultar amb Anglaterra, França, Itàlia, Alemanya, però no amb la Unió Soviètica; açò significa que les conversacions seran en contra de la Unió Soviètica. En conseqüència, no manquen forces que es mouen preparant una croada contra l'URSS. "La defensa de Finlàndia" és el centre matemàtic al voltant del qual s'organitzen aquestes forces.

El problema d'aquesta tendència rau en què únicament Hitler pot menar una guerra seriosa contra l'URSS. Japó podria complementar-la en aqueix cas. No obstant, en aquest moment les forces armades alemanyes es dirigeixen contra Occident. Per això el programa de l'exKàiser no és d'aplicació immediata. Però si la guerra es perllonga (i es perllongarà); si els Estats Units intervé (i hi intervindrà); si Hitler es troba amb dificultats insuperables (i inevitablement les trobarà), aleshores el programa de l'exKàiser segurament estarà a l'ordre del dia.

Del que he dit s'hi desprèn clarament quinta posició tinc en relació a aquest agrupament de forces. Primer que res, completament i incondicional junt amb l'URSS contra tots els imperialismes. Després, contra l'oligarquia del Kremlin, que amb la seua política exterior facilita la preparació de la marxa contra l'URSS i amb la seua política interior debilita l'Exèrcit Roig.

¹ "La situació mundial i les seues perspectives", *St. Louis Post-Dispatch*, 10 i 17 de març de 1940.